

Závěrem si přečteme ještě jeden příběh rabi Nachmana, který – stejně jako většina z těch, jež nám po sobě zanechal – je palčivě aktuální a nadčasový:

Byl jednou jeden král, který věděl, že úroda toho roku bude zhubouná. Kákoliv z ní okusí, zešílí. Nechal tedy postavit obrouskou sýpku a uložil do ní všechny zásoby, jež zbyly od minulých žní. Klíč světil svému nejlepšímu příteli, kterému řekl: „Až moji poddaní i s králem zešílejí, buďš jediný, kdo bude mít právo vstoupit do sýpky a žít si se světem, všechny země od města k městu, od ulice k ulici, od čloučka k čloučku a vypráveš naše příběhy, a buďš křičet, křičet ze všech sil. Lidčky, nezapomeňte, jde o váš život, o vaše přežití, nezapomeňte, nezapomeňte!“

A zmíněný přítel nemohl neuposlechnout. Vstoupil do legendy zažehnutých stínů. Tato legenda zahrnuje všechny ostatní; je posedlá bytostí, jež vládne nade všemi ostatními, a tato bytost se smála, smála a plakala zároveň, smála a zpívala, smála a smla, aby nezapomněla, že je sama a že král byl její přítel, přítel, který zešílel – ale co král, smál se také? To je otázka, jež obsahuje všechny ostatní, která ožívuje svou vlastní historii, stále stejnou historií krále a jeho přítele rozdělených šílenstvím a sjednocených ve smích, ohni a noci.

Pšischa a její škola

KDESI V KRÁKOVĚ, v dobách, kdy ještě v Krakově byvali Židé, kteří se nebáli smí, žil jednou muž jménem Ejcick syn Jekelhu.

Byl zbožný, chudý a navíc natvrdlý, bezbranný před nároky života, jež ho nepřetržitě znekládňovaly: buď bylo potřeba zaplatit domácnost, řezníkovi či učiteli, nebo zas musel ošátit a vyvádět dcery, a čas neúprosně tlačil a tlačil.

Ejcick, ubohý Ejcick – co měl dělat jiného než se znekládňovat? Modlí se. Den za dnem, při každé bohoslužbě a dokonce i mezi nimi, v synagoze, na ulici i doma prosil Věčného, ať se rozpomene na svého zadluženého a týraného služebníka, který nevěděl kudy kam. Marne. Zdálo se, že Bůh neposlouchá. Což našemu ubohému Ejcickovi nezabránilo v tom, aby se na něj i nadále neobracel se svými prosbami; neúčinko ho to ani méně zbožným, ani méně chudým.

Ale pak, jednou v noci, měl zvláštní sen: viděl sám sebe v cizí zemi, v královském hlavním městě pod mostem, ve stínu velkého paláce, a slyšel hlas, který mu říkal: „Toto je Praha, toto je Vítna, toto je královský brad; dívej se do břeh, nablédni pod most: na místě, na němž spočívá tvá noha, je pokláda, který čeká jen a jen na tebe. Je tuji; tvé problémy jsou vyřešeny.“

Ráno se Ejcick sám sobě vysmál: sny jsou sice bezké a nic nestojí, ale také k ničemu nejsou. Přestal na ten sen myslet. Ale jakmile večer zavřel oči, okamžitě se jeho ducha zmocnila stejná vize: královské město, palác, most. A stejný hlas se jej ptal: „Chceš být bohatcem, nebo dáš přednost nejistotě?“

Nesmysl, přemítal Ejcick, co to je za nápad chodit do Prahy! Neměl nejmenší chuť se tam vydat; nikoho tam neznal. A pak, cesta je

dlouhá a drabá. Neměl na ni peníze, ale i kdyby je měl, věděl by, jak s nimi naložit lépe. Něčem, řezně, učitel. Ejcick dal před snem přednosti modlitbám, mezi nimiž je dokonce i jedna, jež má zažebnavat sry.

Tady však příběh pochopitelně nekončí. Následujícího večera zaslechl Ejcick stejný hlas poříti: „Cože? Ty jsi ještě domá?“

Spíše rozložebn než zmaten se rozhodl, že poslechne, nebo že to bude alespoň předstírat, aby s těmi nesmysly skoncoval. Vyšel se na cestu – po srych. Do Prahy dorazil za několik týdnů, vyčerpán únavou, hladem a nevyspáním. Poznal řeku, most a královský hrad a vykřikl: „To se mi jen zdá, začíná to znovu!“ Jenomže tentokrát to byla skutečnost. Každopádně je to zvláštní, řekl si Ejcick. Jedno místo pod mostem mu připadalo obzvlášť povědomé. Co kdybych to zkusil? Co mohu ztratit? Musel začít kopat a dobře se dívat. Ale pozor, ne tak rychle. Most byl totiž hlídán a nebylo záhodno uzbudit podezření vojáky. Nerozhodný Ejcick kroužil kolem místa tak dlouho, až si ho nakonec sradžní ušiml, zadržel ho a obžaloval z uyzvědačství. Když ho předvedli před kapliána, nevěděl, jak se bránit jinak, než říci vše podle pravdy. O snech, starostech, o dlouhé cestě z Krakova, o vzpomínce a o blase ze vzpomínek. Ejcick si byl jist, že distojník mu nebudě věřit, prohlásil ho za lháře a nechá ho na místě zasřelit. Jaké však bylo jeho překvapení, když se kaplín rozesmál až k slzám: „No ne, to jen proto se táhneš z takové dálky? Vy židé jste hloupější, než jsem si myslel! Tak jak tu před sebou stojím, kdybych byl stejně hloupý jako ty, kdybych také poslouchal hlasy, vš, kde bych v tuto chvíli byl, jako že je nebe nade mnou? V Krakově Ano, slyšš dobře. Představ si, že už týdnů a týdnů spjím noc co noc hlas, který říká: ‘Čeká na tebe poklad u jednoho brakovského žida jménem Ejcick syn Jekeliv! Ano, pod pecí!’ Jenomže polovina žida v Krakově se jmenuje Ejcick a druhá Jekel! A všichni mají pece! Dokážeš si mě představit, jak chodím od domu k domu, bourtám pece a hledám neexistující poklad?“

Samozřejmě nebyl Ejcick pohřsán. Samozřejmě ihned pospíchal domů a rozebral pec, a samozřejmě našel sřbený poklad, zaplatali dluhy, vydal dcery a na znanemí učeku nechal postavit synagogu, jež nese jeho jméno: Ejcick syn Jekeliv, chudy a zbožný žid, který zřsřstal zbožný, i když už nebyl chudy.

Tento příběh má – nejméně – dva autory: rabi Nachmana z Braslavi a rabi Bunama z Pšischy. První zaměnil Prahu za Vídeň a říká:

„Poklad je v domě, ale abychom ho našli, musíme jet do Vídně.“

Druhý ho s oblibou vyprávěl pokadě, když přijímal nového žáka. „Vzpomeň si na Ejcicka syna Jekelova; poklad, který je v tobě, najdeš jen v sobě a nikde jinde; ani u cadka ne.“

Pokud byl žák inteligentní, mohl položit mistrovi záluhdnou otázku: „Patiš Ejcickv poklad opravdu pouze Ejckov? Nepatiš stejným párem také kapliánovi? Tehdy by však rabi Bunam mohl odpovědět, že tento příběh znázorňuje význam smu a nikoli pokladu, stejně jako skutečnost, že dvě osoby mohou snít stejný sen, přičemž sen jedné může býť pro druhou skutečností.“

V ústech rabi Bunama a v pšišské tradici však měl tento příběh ještě přesnější význam, přímo svázaný s přitomností: chce-li člověk dosáhnout dokonalosti, obejde se bez cadka; k absolutnu lze dojít v hloubce vlastní byrosti, nikoli vně; ten, kdo odejde hledat pravdu daleko, kankoli a ke kumkoli, by udělal lépe, kdyžby zřsřstal doma. To je poseství Pšischy...

(Pšischba: malé městečko v Polsku, kde se Bál Šemtu chasidismus, vzniknuší v kontemplaci a horlivosti, znouuzrodl v hněvu a úzkos-ti.)

Ocitáme se na počátku 19. století, uprostřed napoleonských válek, ve víru krve a hrůzy. Evropa se topí v chaosu. Hranice, jistoty, doktríny: to vše se mění ze dne na den. Země se třese. Lidé objevují nové vášně, vražedné i osvobozující. Dějiny jdou vpřed a hoř; krev teče proudem. Krněží mění styl, králové trůny. Patriotismus, romantismus, racionalismus: rodí se nová slova a nuř lidí, aby thali své viditelné i neviditelné řetězy, aby zřsřstovali smrt bohu.

Pro chasidské dvory mají tyto události mesišskou dimenzi. Mluví se o Gogovi a Magogovi, o jejich gigantické a apokalyptické válce. Všichni jsou přesřdčeni, že generálové pouze napřhují vůli cadikm, kteří se, bohuzel, nacházejí na obou stranách fronty: kdyby se jen mohli domluvit a zmobilizovat své síly ve prospěch stejného krále a stejné armády, válka by skončila a přibřžilo by se vykoupení! Aby tento proces urychlili, sejdou se tři misřti – Jasnovidec lublinský, Magid z Koznice a rabi Mendel z Riminova – a připraví plán, který zřsřskožá. Všechny tři stihne trest Boží: do roka zemřou.

Není to spravedlivý trest. Polšř židé žřzní po vykoupení více než dosud. Jejich situace se neustále zhoršuje. Židé se však cítí ohroženi